

1 Metodika

V publikaci je provedena rešerše relevantní literatury, která má identifikovat trendy v oblasti environmentální udržitelnosti a možnosti, jak tyto trendy mohou podniky využít pro budování své dlouhodobé konkurenční výhody. Rešerše vychází především ze zahraničních publikací, vědeckých článků, významných legislativních dokumentů regulujících danou oblast a statistických údajů. Dále jsou v publikaci prezentovány výsledky dotazníkového šetření a výsledky statistické analýzy zkoumající výkonost ekonomik v Evropské unii ve vztahu s identifikovanými trendy.

Pro statistické vyhodnocení závislostí jsou v publikaci využity metody regresní analýzy a χ^2 test dobré shody. V rámci těchto testů je stanovena nulová hypotéza o nezávislosti (rovnosti) sledovaných znaků a je testována oproti alternativní hypotéze na stanovené hladině významnosti (Cyhelský et al., 1999, Hindls et al., 2000). Pro konkrétní výpočty jsou využity statistické programy Gretl a Statgraphics.

1.1 Dotazníkové šetření

Základní soubor a výběrový soubor

Pro ověření významu vybraných charakteristik při nákupním rozhodování bylo realizováno dotazníkové šetření. Základní soubor představují obyvatelé České republiky ve věku 18 let a více, kteří používají mobilní telefon. Podle Českého statistického úřadu mělo mobilní telefon v roce 2017 8 558 574 obyvatel ve věku 16¹ let a více, což představovalo 97,8 % obyvatel z této věkové skupiny v České republice (CZSO, 2018c).

Celkový počet obyvatel České republiky ve věku 18 let a více byl k 31. 12. 2017 8 661 165 obyvatel. K tomuto datu byl počet obyvatel České republiky ve věku 18–24 (CZSO, 2018d). Mobilní telefon ve věku 16–24 let používá 98,4² % obyvatel z této věkové skupiny (CZSO, 2018e). Po přepočtu jde o 181 288 obyvatel. Po zohlednění tohoto počtu obyvatel je počet obyvatel ve věku 18 let a více, kteří využívají mobilní telefon, **8 377 286**.

¹ Informace o věkové struktuře 18 let a více není k dispozici.

² Zveřejněno dne: 19. 11. 2018. Data jsou platná ke dni zveřejnění publikace. Poznámka autora – data k 31. 12. 2017 nejsou k dispozici.

Na základě šetření Českého statistického úřadu je možné uvést, že 4 114,2 tis. mužů ve věku 16 let a více, tzn. 96,5 % z této skupiny, a 4 291 tis. žen, tzn. 95,6 % z této skupiny, používá mobilní telefon. Z hlediska věkové struktury je používání mobilního telefonu v České republice následující. Ve věku 16–24 let mobilní telefon využívá 866,7 tis. obyvatel, tzn. 98,4 % této věkové skupiny. Ve skupině 25–34 let používá mobilní telefon 1 354,7 tis. obyvatel, tzn. 97,7 % této věkové skupiny. Ve věku 34–44 let využívá mobilní telefon 1 699,3 tis. obyvatel, tzn. 98,3 % této věkové skupiny. Ve věku 45–54 let používá mobilní telefon 1 426,7 tis. obyvatel, tzn. 98,6 % této věkové skupiny. V předposlední sledované věkové skupině 55–64 let používá mobilní telefon 1 255,5 tis. obyvatel a jde o 95,9 % této věkové skupiny. Ve věkové skupině 65 let a více používá mobilní telefon 1 802,4 tis. obyvatel, kteří představují 90 % této věkové skupiny (CZSO, 2018e).

Z hlediska vzdělání³ používalo mobilní telefon 597,2 tis. obyvatel se základním vzděláním, což bylo 86,3 % této demografické skupiny. Se středním vzděláním bez maturity mobilní telefon používalo 2 820,2 tis. obyvatel, tj. 95,3 % této demografické skupiny. Se středním vzděláním s maturitou a s ukončenou vyšší odbornou školou používalo mobilní telefon 2 697,7 tis. obyvatel, tj. 97,3 % této demografické skupiny. S vysokoškolským vzděláním používalo mobilní telefon 1 423,4 tis. obyvatel, tzn. 97,1 % této demografické skupiny. V rámci dotazníkového šetření se sledovaly tyto kategorie nejvyššího ukončeného vzdělání: základní, středoškolské s maturitou a vysokoškolské. Pro další ověřování reprezentativnosti dotazníkového šetření jsou sloučeny kategorie vzdělání „základní“ a „střední bez maturity“. Pro výpočet jejich zastoupení je použit vážený aritmetický průměr. Tato sloučená skupina byla tedy zastoupena 3 417,4 obyvateli, kteří představovali 93,7 % této demografické skupiny.

Dotazníkové šetření bylo realizováno prostřednictvím telefonického omnibusového šetření realizovaného externí agenturou (CATI omnibus). Výběr respondentů probíhal náhodným výběrem prostřednictvím počítače z telefonních čísel všech mobilních operátorů. Výsledný soubor respondentů odpovídá kvótnímu výběru a je reprezentativní podle pohlaví, věku, vzdělání, regionu a velikosti místa bydliště. Srozumitelnost a chápání otázek byla ověřena autorem.

Stanovení minimální velikosti výběrového souboru

Pro stanovení minimální velikosti výběrového souboru je použit postup, který publikoval Krejci et al. (1970)⁴. Pro výpočet minimálního rozsahu vzorku je formulován tento vzorec:

³ Výzkum Českého statistického úřadu byl realizován pro poupací 25+.

⁴ Jde o postup, který našel široké uplatnění v různých výzkumech. Článek uvedených autorů má k 22. listopadu 2018 1 395 citací ve Web of Science.

$$s = \frac{X^2 * N * P * (1 - P)}{d^2 * (N - 1) + X^2 * P * (1 - P)}, \text{ kde}$$

- s je požadovaná minimální velikost vzorku,
 X^2 je tabulková hodnota χ^2 pro jeden stupeň volnosti při dané hladině významnosti,
 N je celková velikost populace,
 P je poměr populace – předpokládá se hodnota 0,5,
 d je stupeň spolehlivosti – standardně 0,05.

Konkrétní výpočet minimální velikosti výběrového souboru pro uvažovaný základní soubor je:

$$s = \frac{1,96^2 * 8\,377\,286 * 0,5 * (1 - 0,5)}{(0,05^2 * (8\,377\,286 - 1) + 1,96^2 * 0,5 * (1 - 0,5))} = 384$$

Minimální velikost výběrového souboru je 384 respondentů. Získáno bylo 500 respondentů. Počet na minimální rozsah je tedy splněn.

Vymezení výběrového souboru

Při výběrovém šetření bylo realizováno 500 rozhovorů. Z hlediska pohlaví obsahoval výběrový soubor 241 mužů a 259 žen. Ve věku 18–24 let byl realizován rozhovor s 53 respondenty, ve věku 25–34 let s 92 respondenty, ve věku 35–44 let s 93 respondenty, ve věku 45–54 let se 79 respondenty, ve věku 55–64 let s 87 respondenty a ve věku 65 let a více s 96 respondenty. Z hlediska nejvyššího ukončeného vzdělání byla struktura respondentů tato: 256 se základním vzděláním, výučním listem, středoškolským vzděláním bez maturity, 170 se středoškolským vzděláním s maturitou a 74 s vysokoškolským vzděláním.

Ověření reprezentativnosti podle pohlaví

Na základě údajů Českého statistického úřadu o používání mobilních telefonů v České republice, které jsou uvedeny výše, je ověřena reprezentativnost z tohoto hlediska u získaného vzorku respondentů.

Tabulka 1.1 Struktura podle pohlaví

Pohlaví	Získané počty	Očekávané počty
Muži	241	259
Ženy	245	255

Zdroj: výpočty autora

Hodnota testového kritéria $\chi^2 = 0,128051$ a kritická hodnota $\chi^2_{(df=1; p=0,05)} = 3,84$. Ne lze tedy zamítnout nulovou hypotézu o shodě mezi získanými a očekávanými počty a vzorek je podle zvoleného kritéria reprezentativní⁵.

Ověření reprezentativnosti podle nejvyššího dokončeného vzdělání

Hodnocení používání mobilních telefonů prováděl Český statistický úřad na respondentech ve věku 25 let a více. Protože nejsou dostupná data pro věkovou skupinu 18 let a více, která by umožňovala srovnání se vzorkem respondentů v rámci primárního šetření prezentovaného v monografii, bude vzorek upraven o respondenty ve věku 18–24 let. Reprezentativnost bude následně srovnávána s tímto upraveným vzorkem. K tomuto kroku je přistoupeno z toho důvodu, že řada respondentů v tomto věku bude dokončovat své středoškolské a vysokoškolské vzdělání. Tato skutečnost by mohla způsobit rozdíly mezi strukturou základního a výběrového souboru.

Tabulka 1.2 Struktura podle nejvyššího dokončeného vzdělání v kategorii 25 let a více

Vzdělání	Získané počty	Očekávané počty
Základní, vyučen nebo SŠ bez maturity	213	203
Střední s maturitou	170	160
Vysokoškolské	74	84

Zdroj: výpočty autora

Hodnota testového kritéria $\chi^2 = 2,03876$. Kritická hodnota $\chi^2_{(df=2; p=0,05)} = 5,99$. Není možné zamítnout nulovou hypotézu o shodě získaných a očekávaných počtů. Získaný vzorek je po výše uvedených úpravách reprezentativní.

Ověření reprezentativnosti podle věku

V níže uvedené tabulce je uvedena struktura respondentů podle jednotlivých věkových skupin v získaném vzorku respondentů a očekávané počty. Očekávané počty jsou dopočteny podle struktury uživatelů mobilních telefonů podle věku, která je uvedena ve výzkumu Českého statistického úřadu (CZSO, 2018e). Počty v kategorii 18–24 jsou upraveny podle postupu uvedeného v části „Základní soubor a výběrový soubor“.

⁵ P-Value = 0,7205.

Tabulka 1.3 Struktura podle věku

	Získané počty	Očekávané počty
18–24	53	42
25–34	92	82
35–44	93	103
45–54	79	87
55–64	87	76
65 a více	96	110

Zdroj: výpočty autora

Hodnota testového kritéria $\chi^2 = 9,18089$. Kritická hodnota $\chi^2_{(df=5; p=0,05)} = 11,16$. Není tedy možné zamítnout hypotézu o shodě mezi získanými a očekávanými počty respondentů v závislosti na věkové struktuře. Vzorek je tedy podle tohoto kritéria reprezentativní.

Ověření reprezentativnosti podle regionu

U průzkumů Českého statistického úřadu, který se zabýval využíváním mobilních telefonů v populaci České republiky, není uvedena struktura podle regionu. Proto jsou pro ověření reprezentativnosti použity údaje o struktuře obyvatel podle regionu, které jsou uvedeny v Demografické ročence České republiky 2017 (CZSO, 2018d). Protože mobilní telefony využívá 96 % populace ve věku 16 let a více, rozdíly nebudou významné. V rámci dotazníkového šetření byla nejnižší věková kategorie ve věku 18–24. V uvedené publikaci Českého statistického úřadu je nejbližší věková struktura podle krajů 15–19 let a 20–24 let. Pro dopočet očekávaných počtů struktury dotazníkového šetření jsou použity pro věkové rozložení populace 20 let a více.

Hodnota testového kritéria χ^2 je 0,420426. Kritická hodnota $\chi^2_{(df=13; p=0,05)}$ je 22,47. Na základě těchto výsledků není možné zamítnout nulovou hypotézu o rovnosti získané a očekávané struktury dotazníkového šetření v závislosti na regionu. Dotazníkové šetření je reprezentativní podle regionu respondentů.

⁶ P-Value = 0,1021.

⁷ P-Value = 1,0000.

Tabulka 1.4 Struktura podle regionu

Region	Získané počty	Očekávané počty
Kraj Praha	62	62
Středočeský kraj	62	62
Jihočeský kraj	31	30
Plzeňský kraj	27	28
Karlovarský kraj	14	14
Ústecký kraj	40	38
Liberecký kraj	21	21
Královéhradecký kraj	26	26
Pardubický kraj	24	24
Kraj Vysočina	25	24
Jihomoravský kraj	55	56
Olomoucký kraj	28	30
Zlínský kraj	27	28
Moravskoslezský kraj	58	57

Zdroj: výpočty autora

Ověření reprezentativnosti podle velikosti obce

Průzkum Českého statistického úřadu o užívání mobilních telefonů neprezentuje strukturu obyvatel podle velikostních skupin obcí. Pro zhodnocení reprezentativnosti výběrového souboru jsou využity údaje Českého statistického úřadu o obyvatelstvu podle velikostních skupin obcí (CZSO, 2017b). Údaje o struktuře obyvatel podle velikosti obce a současně věkové struktury nejsou k dispozici.

Tabulka 1.5 Struktura podle velikosti obce

Počet obyvatel v obci	Získané počty	Očekávané počty
0 až 4 999	194	194
5 000 až 19 999	90	92
20 000 až 99 999	106	104
100 000 a více	110	110

Zdroj: výpočty autora

Hodnota testového kritéria χ^2 na získaném vzorku respondentů je 0,0819398. Kritická hodnota $\chi^2_{(df=3; p=0,05)}$ je 7,81⁸. Není tedy možné zamítnout nulovou hypotézu o rovnosti sledovaných znaků. Získané a očekávané počty se podle popsaného postupu neliší.

1.2 Trendy a vybrané ukazatele výkonnosti a rozvinutosti zemí

V publikaci jsou hledány vazby mezi vybranými indikátory odrážejícími trendy a výkonnosti ekonomiky. Jak shrnují Bleischwitz et al. (2009)⁹ práce různých autorů, konkurenceschopnost zemí může souviset s mírou jejich environmentální regulace a dobrou výkonností v environmentálních indikátorech. Tato celková výkonnost země v dané oblasti následně pozitivně ovlivňuje parametry výrobků konkrétních podniků a jejich výkonnost.

V publikaci jsou prezentovány hodnoty regresních modelů závislosti vybraných ukazatelů souvisejících s šetrným přístupem k životnímu prostředí a vybraných ukazatelů výkonnosti a rozvinutosti ekonomik zemí Evropské unie. Ukazateli souvisejícími s šetrným přístupem k životnímu prostředí jsou procento ekologicky obdělávané zemědělské půdy, emise skleníkových plynů, podíl energie z obnovitelných zdrojů na hrubé konečné spotřebě energie v %, index ekoninovací EU = 100 a procento opětovného využití materiálu na celkové spotřebě materiálu. Ukazatelem výkonnosti zemí jsou globální index konkurenceschopnosti, hrubý domácí produkt v eurech na osobu a procento výdajů na výzkum a vývoj na hrubém domácím produktu.

⁸ P-Value = 0,9939.

⁹ Jedná se například o myšlenky Michaela Portera a jeho spoluautorů S. Sterna a C. van der Linde.